

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN YABANCI SERMAYE YATIRIMLARI İLE GLOBALLEŞMESİNİN MALİ RASYOLARINA ETKİSİ

Eylem AKÇAN

İstanbul Aydın Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İktisat Anabilim Dalı

eylem.akcan@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3333-0634>

Dr. Öğr. Üyesi Beyhan Hilal YASLIDAĞ

İstanbul Aydın Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonomi ve Finans Bölümü

beyhanyaslidag@aydin.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-4790-2832>

ÖZ

Ticaretin ortaya çıkışını takiben başlayan globalleşme süreci, kapsam alanı ve etkisini artırarak günümüze kadar gelmiştir. Globalleşmenin en etkin ve yoğun gelişim alanı ise finansal sistemler olmuştur. Globalleşme ile birlikte dünyada yabancı banka yatırımları hızlanmış, bu süreçten etkilenen ülkemizde de çok sayıda yabancı banka yatırımı gerçekleşmiş, hali hazırda da gerçekleşmeye devam etmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de yabancı bankalar gerek yeni banka kuruluşu gerekse mevcut bankaların satın alınması yolu ile sektöre girmektedir. Bu yatırımlar Türk bankacılık sektörünü birçok açıdan etkilemektedir. Bu etkilerin bazıları olumlu iken bazıları ise olumsuzdur. Çalışmada, sadece Türkiye’de bulunan mevduat bankaları dikkate alınarak, Türkiye’deki bankacılık sektörü ve yabancı sermayeli bankaların mali rasyoları karşılıklı olarak incelenmiş, yabancı sermayeli bankaların mali rasyoları, sektörünün ortalama mali rasyoları ile karşılaştırılarak sektör üzerindeki söz konusu etki analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Bankacılık, Globalleşme, Yabancı Sermaye, Mali Rasyolar*

Geliş Tarihi: 02.01.2019, Kabul Tarihi: 15.03.2019, DOI NO: 10.17932/IAU.IAUD.m.13091352.2019.2/42.131-164

Araştırma Makalesi - Bu makale Turnitin programıyla kontrol edilmiştir.

Copyright © İstanbul Aydın Üniversitesi

THE EFFECT OF THE GLOBALIZATION OF TURKISH BANKING SECTOR WITH FOREIGN CAPITAL INVESTMENTS ON FINANCIAL RATIOS

ABSTRACT

Starting right after the emergence of trading, the globalization process has since increased its scope and impact every day. As such, financial systems have been the most effective and intensive development vertical in the globalization process. With it, foreign bank investment has accelerated, and, Turkey is still affected by this process where many foreign investment banks continue to be readily involved. As in many other countries in the world, foreign banks in Turkey enter the local (Turkish) domain, either by setting up new entities or by purchasing existing ones readily available in the market. These investments affect “Turkish Banking” sector in a plethora of ways. Some of these effects are negative while others are positive. In the proposed work, focusing on the banks with active deposits in local domain (Turkey), the banking sector as well as the financial ratios of foreign banks in Turkey are mutually examined. An extensive analysis has been made by including and excluding foreign-owned banks, where the average effect was analyzed on the exchange ratio of the financial sector.

Keywords: *Banking, Globalization, Foreign Investment, Financial Ratios*

GİRİŞ

Banka kurumunun ilk oluşum evrelerinde para ticaretinin belirli kurallar dahilinde yürütülmesi, bu kurumun temel mekanizması olarak düşünülmüştür. Ancak para ve paraya dayalı işlemlerin sayısının artması ile birlikte banka kurumunun işlevleri de büyük bir artış göstermiştir. Sanayi Devrimi ile birlikte liberalizm, hâkim ekonomik görüş olarak benimsenmiş, bu atmosferde bankacılık sektörü de hızlı bir gelişim imkânı bulmuştur. Geçmiş 19. yüzyıla kadar giden, dolayısıyla dünyadaki diğer ülkelere göre daha az tecrübeye sahip Türk bankacılık sektörü de, sermaye yapısı ve hacim büyüklüğü açısından gelişmeye devam etmektedir. Bu süreç globalleşme ile birlikte hızlı bir şekilde yol almaktadır. Globalleşme, hali hazırda hayatın her alanında gerçekleşmekle birlikte ekonomik globalleşme diğerlerinden daha fazla hissedilmekte ve ekonomi alanındaki globalleşmenin izleri yoğun olarak gözlenebilmektedir. Ekonomik globalleşmenin etkilerinden biri bankacılık sektöründe yaşanan uluslararasılaşma, ulus ötesine taşınma hareketleri olmuştur. Bankacılık sektöründe globalleşme süreci, aynı ülke içerisinde yapılan birleşme ve satın alma süreçleri ile başlamış, liberal ve devamında gelen neoliberal ekonomi politikaları ile birlikte sınır ötesine taşınmıştır.

Globalleşme ile yabancı sermayeli banka yatırımları ülkemizde faaliyet gösteren bankaların davranış biçimlerine etki etmiştir. Mevcut bankalar, yabancı banka girişleri ile oluşan rekabetçi ortama ayak uydurmak amacıyla birçok alanda iyileştirmeler gerçekleştirmişlerdir. Bu girişlerin etkileri en açık biçimde bankaların mali rasyolarına bakarak tespit edilmektedir. Türkiye’de gerçekleşen yabancı banka yatırımlarının sektör rasyolarına olan etkilerini ortaya koymak amacıyla Türkiye’deki bankacılık sektörü ve sektör içerisinde yabancı sermayeli bankaların, **sermaye yeterlilik rasyosu, bilanço yapısını gösteren rasyolar, aktif kalitesini ölçen rasyolar, likidite rasyoları, kârlılık rasyoları ve şube rasyoları** karşılaştırılarak yabancı bankaların, bankacılık sektörünün **ortalama mali rasyolarına** etkisi incelenmiştir.

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE BANKACILIĞIN DOĞUŞU

Bankacılığın Tanımı

Sözcük kökeni itibariyle adını İtalyan bankerlerin, işlem yapmak için üzerinde oturdukları sıralardan almıştır. İtalyancada “banco” sözcüğü “masa, sıra” anlamına gelmektedir. Banka sözcüğü, hemen hemen tüm dillerde benzer biçimde geçmektedir (Parasız, 2011). Ülkemizdeki kullanımı da “banka” şeklinde olmuştur. Banka kavramının diğer bir genel ifadesi (tanımı) ise: **Fon ihtiyacı olan ile fon fazlası olan gerçek ve tüzel kişiliklerin ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri kâr amacı güden bir kurum olmasıdır.** Bu temel tanım çerçevesinde bankacılık sektörü farklı uzmanlık alanları doğrultusunda çeşitlenmiştir. Günümüzde hızla değişen toplumsal yapı, hukuki düzenlemeler, ekonomik ve teknolojik gelişmeler bankacılık sisteminde farklı faaliyet alanlarının doğmasına sebep olmuştur. Bu nedenle Türk bankacılık sisteminde bankalar; **yasal niteliklerine, mülkiyet yapılarına, örgütlenme alanlarının yaygınlığına, faaliyet konularına ve ekonomik fonksiyonlarının özelliklerine** göre çeşitli gruplara ayrılmıştır (Kaya, 2017). Bu ayırım ile **mevduat, yatırım, kalkınma** gibi farklı alanlarda hizmet veren banka türleri oluşmuştur.

2005 yılında kabul edilen 5411 sayılı Bankacılık Kanununa göre 3 tür banka mevcuttur, bunlar; (Bankacılık Kanunu, 2018) **Mevduat, Katılım ve Yatırım ve Kalkınma bankalarıdır.** Mevduat ya da ticari bankalar ile katılım bankaları mevduat toplayabilme yetkisine sahip iken, kalkınma ve yatırım bankalarının mevduat toplama yetkisi bulunmamaktadır. Kanun, Türkiye’de faaliyet gösteren bankalar ile yurtdışında kurulu banka niteliğini haiz kuruluşların Türkiye’deki şubelerini kapsamaktadır. Buna göre; **kendi nam ve hesabına mevduat toplamak ve kredi kullandırmak başta olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar mevduat bankaları, esas faaliyet amacı özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak olan kuruluşlar katılım bankaları, kredi kullandırım esas olmak üzere faaliyet gösteren**

ve mevduat veya katılım fonu kabul etmeyen kuruluşlar ise kalkınma ve yatırım bankaları olarak tanımlanmaktadır. Banka kavramı ortaya çıkışından itibaren, bankacılık, insanların ihtiyaçları doğrultusunda gelişmiş ve kullanım esasları ile şekillenmiştir. Günümüzde halen globalleşmenin etkileri ile kişi ve kurumların farklı finansal ihtiyaçları doğabilmektedir. Her geçen gün gelişen bilişim teknolojileri, bankacılık sektöründe -özellikle kullanımı kolay dijital platformlarda- bankacılık ürünlerinin gelişimine olanak sağlamaktadır.

Bankaların faaliyet gösterdiği alan oldukça kapsamlıdır. Diğer yandan temel faaliyet alanları dikkate alındığında şu şekilde gruplandırabiliriz; **mevduat işlemleri, kredi işlemleri, hizmet ürünleri** (kart, para transfer ve ödeme, nakit yönetim), **yatırım ve hazine ürünleri** ve **dış ticaret işlemleri**. Bankacılık tarihsel süreci incelendiğinde, banka ve para kavramlarının arasında sıkı bir ilişki söz konusudur ve bu iki kavram birbiriyle etkileşerek gelişim göstermektedir (Eyüpgiller, 1999). Bu gelişim günümüzde de halen devam etmektedir.

Dünyada Bankacılık Faaliyetlerinin Başlaması ve Gelişimi

Ticaretin gelişimiyle birlikte bankacılık faaliyetleri, eski Mısır'da, Sümerler'de ve Babil İmparatorluğu'nda ticari faaliyetlerle sıkı sıkıya bağlı olarak sürdürülmekteydi. Eski çağlarda, güven teşkil etmesi sebebiyle tapınak, mabet gibi dini yapıların çevresinde ve din adamlarının yardımları ile bankacılık faaliyetleri doğup gelişmiştir. Bu sebeple tarihte ilk bankalar tapınaklar, ilk bankacılar ise rahipler olmuştur (Tarlan, 1986). Tapınak-Banka Sistemi; Babil, Fenike ve sonrasında Yunan gibi eski çağ medeniyetlerinde uygulanmıştır. Siyasi istikrarsızlık ve güvensiz bir ortamın hâkim olduğu Orta Çağ Avrupası'nda kilise, diğer tüm dinlerde olduğu gibi faiz ve tefeciliğin ahlak dışı olduğunu savunan Aristo felsefesinin de etkisiyle, faizi yasaklamıştır. Vatikan'ın bu tutumu doğrultusunda Orta Çağ Avrupası'nda kredi işleri Yahudiler, Suriyeliler, Lompardlılar ve Temple Mezhebi mensuplarınca gerçekleştirilmiştir. Takip eden dönemlerde ise kredi işlemleri tefecilikle uğraşan, bu sebeple dönemin kral ve prensleri tarafından ayrıcalıklar tanınan ve siyasi hareketlere yön verecek derecede zenginleşen banker ailelerce gerçekleştirilmiştir (Tarlan, 1986). Orta Çağ Avrupası'nda bankerlik faaliyetleri gösteren önemli ailelerden bazıları: İtalya'da Medici, Fransa'da Jacques Coeur ve Almanya'da Fugger aileleridir. 15. ve 16. yüzyıl, Rönesans'ın da etkileriyle dünyada özellikle Hollanda, Portekiz ve İngiltere gibi denizlere hâkim ülkelerde finans merkezleri oluşmaya başlamıştır (Çepeloğlu, 2015). Bu dönemde gerek toplanan mevduatların güvenilir kurumlarda saklanması ihtiyacı gerekse yerel yönetimlere kredi sağlanmasını teminen resmi bankaların kurulması yoluna gidilmiştir. İlk şehir bankası İspanya kralının emriyle Barselona'da 1401 yılında kurulan Taula di Cambi-Barselona olmuştur (Tarlan, 1986). Daha sonra tüm Avrupa'da benzer şekilde şehir bankaları kurulmuştur.

17. yüzyıla gelindiğinde banknot ihracı imtiyazı alan ilk banka, 1656 yılında İsveç'te kurulan Stockholm Bankası olmuştur. Banka, 1668 yılında Riskbank adıyla kraliyet bankasına dönüşmüştür. Banknot ihracı imtiyazı ve devletin hazinedarlığı işlemlerini yürütmek suretiyle giderek merkez bankasına dönüşen ilk ticaret bankası olan Bank of England ise 1694 yılında kurulmuştur (Tarlan, 1986). Bu bankaların kuruluşları ile dünyada merkez bankacılığının tohumları atılmış ve diğer ülkelerde de benzer yapılarda banka kuruluşları gerçekleşmiştir. Bankacılık, 18. yüzyıl sonlarına doğru Avrupa'nın dışında da özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde gelişmiş, ABD'de ilk bankacılık faaliyetleri eyaletlerde, küçük ticari bankaların kurulmasıyla ortaya çıkmıştır. 1863 yılında ülkedeki ilk bankacılık kanunu, yerel bankalardan vergi alarak devletin gelirlerini artırmak amacıyla çıkarılmış ve 1864'de 1500 olan banka sayısı, on yıl içinde 250'ye düşmüştür (Günel, 2008). Bankacılık kanunu ile sektörün faaliyetleri yasal çerçevede düzenlenmiş ve denetimi mümkün hale gelmiştir. 17. ve 18. yüzyılda kurulmaya ve gelişmeye başlayan özel ticaret bankaları, bu dönemde önemli gelişme kaydetmiş ve modern bankacılığın temelleri atılmıştır (Tarlan, 1986). Günümüze gelene kadar bankacılık sektörü, tahminen hiçbir sektörlle karşılaştırılmayacak ölçüde gelişim göstermiştir.

Türk Bankacılık Sektörünün Tarihçesi

Türk bankacılık sektörünün ilk temelleri, İmparatorluğun içinde bulunduğu mali sıkıntıları aşabilmek amacıyla 1847 yılında İstanbul Bankası'nın (Banque De Constantinople) kurulmasıyla atılmıştır. 1852 yılında kapanan İstanbul Bankası'nın ömrü oldukça kısa olmuş, bu nedenle modern anlamda ve elle tutulur ölçüde bankacılık faaliyetleri ancak 1856 yılında kurulmuş olan Osmanlı Bankası (Bank-ı Osmanlı olan unvan, sonraki yıllar Bank-ı Osmani-i Şahane olarak değişmiştir) ile başlamıştır. Osmanlı Bankası aynı zamanda ilk emisyon bankasıdır. 1860'lı yıllarda ise Ziraat Bankasının temellerini oluşturan Memleket Sandıkları kurularak tarımın finansmanı sağlanmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet'in ilanına kadar geçen sürede ağırlıklı olarak yabancı sermayeli banka kuruluşları gerçekleşirken dünyada artmakta olan milliyetçilik akımından da etkilenilerek ulusal banka kurma arayışları başlamıştır. Ne yazık ki bu dönemde kurulan ulusal bankaların, yabancı sermayeli güçlü bankalar karşısında varlık göstermeleri mümkün olmamış, kurulan 21 milli sermayeli bankadan ancak 18'i Cumhuriyet dönemini görebilmiştir. Türk bankacılık sektörünün bu dönemi, Cumhuriyet'in ilanına kadar bankacılığın tecrübe edildiği dönemi olmuştur.

1923 yılında gerçekleşen İktisat Kongresi ile bankacılığın gelişimi için ortaya çıkan düşüncelerin ilk sonuçlarından biri, İş Bankası'nın 1924 yılında kurulması olmuştur. Devletçilik ilkesinin uygulandığı bu yıllarda Bankalar Kanunu 1936 yılında yürürlüğe girmiştir. İkinci Dünya Savaşının olumsuz etkileri ile birlikte

1945-1959 yılları özel sektör bankaların geliştiği yıllar olmuştur. 1960'dan 1980'e kadar olan sürede devletin kontrol ve etkisiyle birlikte bankacılığın önemi artmıştır. Sektör, 1980'li yıllarda başlayan liberalleşme süreciyle ciddi değişimler geçirmiş ve sağlıklı denetim süreçlerinden uzaklaşmaya başlamıştır. 1990'lı yıllarla birlikte çalkantılı ve kriz dönemleri geçirilen bir sürece girilmiştir. Serbest ekonomik düzen içerisinde 1994 yılında ilk mali kriz yaşanmıştır. 2000'li yılların başında tarihinin en büyük tasfiyesiyle karşılaştığı krizler sonrası, yeniden yapılanma süreci geçirerek günümüze gelebilmiştir. Geçmiş 19. yüzyıla kadar giden, dolayısıyla dünyadaki diğer ülkelere göre daha az tecrübeye sahip Türk bankacılık sektörü, sermaye yapısı ve hacim büyüklüğü açısından da gelişmeye devam etmektedir.

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE GLOBALLEŞME

Globalleşme kavramı, siyasal bilimler, sosyoloji, işletme ve ekonomi alanları ile ilgilenen uzmanlar tarafından kullanılan popüler bir kavramdır. Yeni kavramların kullanımı, ortaya çıktığı dönemin önemli değişiklikleri ya da yeniliklerini ifade etmeyi amaçlar. 1780'lerde J. Bentham¹ ulus devletlerin ulusal sınırları aşan işlemlerinin ortaya çıkışını ifade edebilmek amacıyla kullandığı “uluslararası” kavramı gibi, “globalleşme” kavramı dünya üzerinde meydana gelen kapsamlı ve çok boyutlu sosyal ilişki ve değişiklikleri ifade etmektedir (Aktan & Vural, 2004). Bu sosyal ilişki ve değişiklikler, ekonomiden sanata, siyasetten spora, hayatın her alanında gerçekleşmektedir. Globalleşme (diğer bir ifadeyle küreselleşme) ve tanımıyla ilgili olarak tam bir fikir birliği olduğu söylenemez. Globalleşmeye ilişkin farklı bakış açıları olması sebebiyle, **globalleşme -genel anlamda- dünya insanların tek bir dünya toplumunda bütünleşmesi sürecidir.** Bu bağlamda **globalleşme, dünya çapında toplumsal bağların ve ilişkilerin yaygınlaşması, yoğunlaşması; ülkelerin sahip olduğu maddi manevi tüm değerlerin ve birikimlerinin ulusal sınırları aşarak dünyaya yayılması** olarak da tanımlanmaktadır. En iddialı globalleşme tanımlardan biri ise: “Küreselleşme post modern bir uygarlığın doğuşudur” şeklindedir (Akgüç ve diğerleri, 2002). Farklı birçok tanımı bulunan globalleşme, hali hazırda hayatın her alanında gerçekleşmekle birlikte, ekonomik globalleşme diğerlerinden daha fazla hissedilmekte ve tarihsel süreç içerisinde hızla artan ilişkilerin kaçınılmaz sonucu olarak meydana gelen bir realite olarak ortaya çıkmaktadır.

Dünyada uluslararası ticaret, emek ve sermaye hareketlerinin artması, ideolojik kutuplaşmaların sona ermesi ve teknolojinin hızlı değişimi sonucunda, ülkeler gerek ekonomik gerek siyasal ve gerekse sosyo-kültürel açıdan yakınlaşmaktadır (Aktan & Şen, 2001). Globalleşme mevcut dünya sistemini oluşturan devletler ve toplumlar arasında çok yönlü bağlantılara ve ilişkilere karşılık gelmektedir.

¹ İngiliz hukukçu ve filozof (1748-1832)

Globalleşme dünyanın bir yerinde alınan kararların, gerçekleştirilen faaliyetlerin ve gerçekleşen olayların dünyanın çok uzak yerlerindeki toplumlar ve bireyler üzerinde önemli etkilerinin olduğu bir süreci tanımlamaktadır (Aktan & Vural, 2004, s. 16). Bununla birlikte ticari girişimlerin uluslararasılaşmasının oldukça eski bir geçmişi bulunmaktadır. Avrupa’da sınır ötesi ticaretler Orta Çağ ile başlamış, Avrupa’nın kuzeyinden güneyine uzanan ticari örgütlenmeler oluşmuştur. Rönesansın başında İtalya, ticaret ve bankacılığın globalleşmesinde önemli rol oynamıştır. 14. yüzyılın sonlarında İtalya’da faaliyet gösteren 150 civarında çok uluslu banka olduğu tahmin edilmektedir (Başoğlu, Ölmezoğulları, & Parasız, 1999). Kolonyal yatırımlar, sanayi devrimi ile birlikte gelişen uluslararası imalat ve modern anlamda çok uluslu şirketlerin öncüleri sayılan şirketlerin gelişmesiyle önce Kuzey ve Güney Amerika, ardından Afrika, Avustralya ve Asya’ya yayılmıştır (Başoğlu, Ölmezoğulları, & Parasız, 1999). 17. ve 18. yüzyıllarda kolonileşmeyle büyüyen firmalar, Afrika’dan Hindistan’a kadar birçok bölgeye toptan mal ticari yapmışlardır. Dünya ekonomisinde imalat alanındaki çok uluslu şirketlerin 19. yüzyılda ortaya çıktığı, 1920’lerde olgunlaştığı, ancak 1930’da yaşanan kriz ve takip eden 2. Dünya Savaşı sebebiyle 1940’larda yavaşladığı, 1950’lerden sonra yine dalgalı bir artış dönemine girdiği konusunda görüş birliği bulunmaktadır. Çok uluslu şirket kavramı diğer modern kavramlar olan “doğrudan yatırım” ve “portföy yatırımı” kavramları ile birlikte 1960’larda kullanılmaya başlanmıştır (Başoğlu, Ölmezoğulları & Parasız, 1999). 1960’lardan sonra takip eden on yıllarda bu kavramlar, ekonomik sistemin diline yerleşen temel kavramlar haline gelmiştir.

Ekonomik globalleşme; mal, hizmetler, teknoloji ve sermayenin ulusal sınırların ötesinde mobilitesinin artması anlamına gelmektedir. Global bankacılık ise farklı ülkelerde bağımsız olarak yönetilen iştiraklerin, küresel düzeyde bir ağ etrafında toplayarak, operasyonların birleştirilmesini ifade etmektedir. Bu tür bir değişim, iletişim ve enformasyon teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve finansal piyasaların küreselleşmesiyle mümkün olmuştur. Global bankacılığın en büyük avantajı, global düzeyde ölçek ekonomisinin sağlanması ve global bilgi ve uzmanlığın paylaşılmasıdır (Bumin, 2007, s. 13). Bilgi ve uzmanlığın paylaşımı, gelişimin gerçekleşmesi ve devamlılığı açısından önemli olmaktadır. Bankacılıkta globalleşme ilk olarak 19. yüzyılda sömürgeleşme ile başlamıştır. Bu dönemin en büyük sömürgeci gücü olan İngiltere, deniz aşırı sömürgelerle yapılan ticaretin finansmanı amacıyla bu ülkelerde İngiliz sermayeli banka kuruluşları gerçekleştirmiştir. Bu dönem 1. Dünya Savaşına kadar devam etmiş ve savaşla birlikte bitmiştir. İkinci dönem olarak adlandıracağımız 1960 yıllarda ise dünya ekonomisindeki büyümeyle birlikte yabancı bankacılık da dünyada hızla yayılmıştır.

İlk dönemde güçlü İngiliz bankaları, ikinci dönemde yerini ABD’li bankalara bırakmıştır. Yine ilk dönemde sömürge ülkelere bankacılık faaliyetleri götürülürken, ikinci dönemde teknolojik gelişmelerden en çok faydalanan ülkeler olan gelişmiş ülkelere yönelinmiştir. Bu iki dönem arasındaki diğer farklılaşma ise yapılan yatırımların şekli olmuştur. Birinci dönemde yeni banka kuruluşları gerçekleşirken, ikinci dönemde banka satın alınarak yabancı ülkeye giriş yapılmıştır (Bumin, 2007). Bugün yabancı banka yatırımları her iki şekilde görülmekle birlikte, banka satın almak suretiyle yapılan yatırımlar, banka kurularak gerçekleştirilenlere göre daha sık görülmektedir. Bankacılık sektörünün globalleşmesiyle ekonomik globalleşme arasında oldukça yakın bir ilişki söz konusudur. Uluslararası bankacılık, globalleşme sürecinin hızlandığı 2. Dünya Savaşı sonrasında ve 1960’lı yıllardan itibaren paralel hızda bir gelişim göstermiştir. Artan ekonomik globalleşme sürecine ABD’li bankalar, doların uluslararası para olması, çok uluslu ABD’li firmaların, yurtdışı yatırımları kaynaklı sermaye çıkışlarını engellemek amaçlı başlattığı bankacılık programı gibi nedenlerle hızlı bir gelişme göstermiştir. Diğer yandan 1973 yılında meydana gelen petrol fiyatlarındaki artışlar sonucu petro-dolarları elde etmek amacıyla başlayan rekabet Paris, Frankfurt, Karayip, Uzak Doğu finans piyasalarında önemli gelişmelere neden olmuştur (Parasız, 2011). Oluşan rekabet ortamı sektörün globalleşmesini önemli ölçüde etkilemiştir. Bankacılık sektöründe globalleşme süreci, aynı ülke içerisinde yapılan birleşme ve satın alma süreçleri ile başlamış, liberal ve devamında gelen neoliberal ekonomi politikaları ile birlikte sınır ötesine taşınmıştır.

Son 25 yıllık döneme bakıldığında finansal sektör, liberalizminin öne çıktığı ve bununla birlikte gelişmiş ülkelerin ve uluslararası finansal organizasyonların, gelişmekte olan ülkeleri hızlı ve kapsamlı bir şekilde dışa açık ekonomi politikaları benimsemeye yönelmeleri, globalleşmenin yansıması olarak ortaya çıkmaktadır (Akgeyik & Yavuz, 2008). Gelişmekte olan ülkelerde gerçekleşen ve hızla yayılan liberal ekonomi politikaları, özellikle finans sektöründeki globalleşmeyi hızlandırmıştır. Dünyanın geçirdiği dönüşümün en yoğun hissedildiği 1990’lı yıllarda hükümetler sürdürülebilir bir büyüme stratejisi olarak özelleştirme ve doğrudan yabancı yatırımların teşviki ile uluslararası sermayeyi cezbedecek atmosfer yaratmıştır. Bu dönemde bankacılıkta sınır ötesi aktivite belirgin bir biçimde artış trendine girmiştir. Birçok banka global ölçüde rekabet etme eğilimine girmiş, bunun sonucu olarak da hem gelişmiş ve hem gelişmekte olan ülkelere yabancı banka yatırımlarına izin verilmiştir (Akgeyik & Yavuz, 2008). Bankaların sınır ötesine taşınması önündeki engellerin kalması, bankacılık sektöründe oluşan rekabet ortamı, uluslararası ticaretin her geçen gün artması, yaşanan finansal serbestleşme süreci, ülkeler arasında gerçekleşen yatırımlar ve

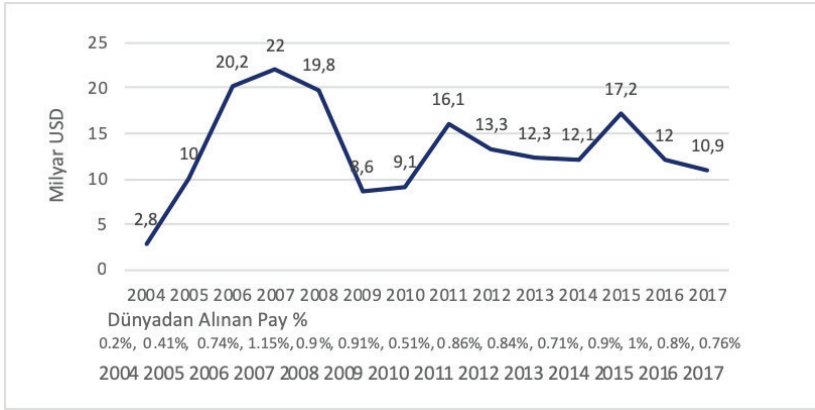
teknolojideki gelişmeler, uluslararası bankacılık sektörünün önem kazanmasına neden olmuştur. Gelişmiş ülkelerde faaliyet gösteren bankalar, bankacılık sektörü gelişme trendinde olan ve kaynak ihtiyacı bulunan gelişmekte olan ülkelere yaptıkları yatırımlar sonucu, yabancı bankaların payları önemli oranda artmıştır (Bumin, 2007). Yabancı banka pay artışında, gelişmekte olan ülkelerin kaynak ihtiyaçlarının yanı sıra ülkenin uyguladığı liberal ekonomi politikaları da önemli ölçüde etkilidir.

Türkiye’de Ekonomik Globalleşme

Türkiye ekonomisinde dünya pazarına açılma 1980-1983 yıllarında başlamış ve 1989-1990’lı yıllarda tamamlanmıştır. Bu süreçte ithalat rejimi serbestleştirilerek, ticaret kotaları kaldırılmış ve öncelikle mal piyasası dış pazarlara açılmıştır. Sanayinin ihracata yönelmesi amacıyla döviz kuru esnetilmiş ve ihracat teşvikleri gerçekleştirilmiştir. Bu serbestleşme sürecine finans piyasaları da dahil olmuş ve 1990’lı yıllarda Türkiye ekonomisi tam anlamıyla dışa açık bir ekonomi konumuna gelmiştir (Yeldan, 2012). Bu sürecin miladı sayılan 1980’li yılların başında Süleyman Demirel’in aldığı, ancak Turgut Özal’ın uygulamaya koyduğu 24 Ocak Kararlarından sonra globalleşme, etkilerini tam anlamıyla 1990’lı yıllarda ülkemiz üzerinde göstermeye başlamıştır. Bu bağlamda uygulanan liberal ekonomi politikaları sonucunda kamu kesiminin ekonomideki ağırlığı azaltılarak, serbest pazar ekonomisine geçiş sağlanmaya çalışılmıştır. İhracata yönelik büyüme, özelleştirme, esnek faiz ve döviz kur uygulamaları, sermaye hareketleri üzerindeki kısıtlamaların hafifletilmesi, yerli ve yabancı özel yatırımların özendirilmesi, Türkiye’de yerleşik kişilerin de döviz hesapları açabilmeleri, sermaye piyasasının oluşturulması, yeniden düzenlemelerle İMKB’nin² faaliyete geçmesi, teşvikler kaynaklı gelirleri azalan kamunun borçlanmaya başlaması, globalleşmenin Türkiye ekonomisi üzerinde görünen etkilerinin bazılarıdır (Akgüç ve diğerleri, 2002). Bu etkilerin sonucunda Türkiye’ye yönelen doğrudan yabancı yatırım hacmi artış göstermiştir.

YASED raporuna göre 2017 yılında Türkiye’de 10.8 milyar USD doğrudan yabancı yatırımı gerçekleşmiştir. Bu tutarın 5.6 milyar USD’lik kısmı net doğrudan uluslararası sermaye girişleri, 619 milyon USD’sini diğer sermaye ve 4.6 milyar USD’lik kısmını ise yurtdışında yerleşik kişilerin gayrimenkul alımları oluşturmuştur (YASED, 2018). Buna göre 2017 yılında gerçekleşen doğrudan yabancı yatırım tutarı, 2016 yılına göre yaklaşık 1 milyar USD azalmıştır. Türkiye’nin doğrudan yabancı yatırımlardan aldığı en yüksek pay ise 2007 yılında 22 milyar USD olarak gerçekleşmiştir.

² İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) unvanı, Nisan 2013 tarihinden itibaren Borsa İstanbul (BİST) olarak değişmiştir.

Şekil 1: Türkiye’de gerçekleşen doğrudan uluslararası sermaye girişleri

Kaynak: YASED, 2017 uluslararası doğrudan yatırımlar raporu.

Türkiye’de Yabancı Banka Yatırımları

Türkiye’de tamamı ya da en az %50’si yabancı sermayeyle kurulmuş olan bankalar ve yabancı ülkelerde kurulup Türkiye’de şube açarak faaliyette bulunan bankalar, yabancı banka olarak tanımlanmaktadır (Başak, 2008). Diğer bir tanımda ise banka hukuku kapsamında, niteliklerine göre tasnif edildiğinde yabancı bankalar, Türk bankaları ve yabancı bankaların Türkiye şubeleri olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Yabancı banka denildiğinde anlaşılması gereken, yabancı bankaların Türkiye’de bulunan şubeleridir. Dolayısıyla yabancı bankaları tanımlayanlar, bu yaklaşıma göre Türkiye’de faaliyet gösteren bankaları, yabancı ülkelerde kurulmuş, ancak Türkiye’de şube açarak faaliyette bulunan bankalar şeklinde sınırlı bir tanım ile değerlendirmektedir (Başak, 2008). Bankanın yabancı banka tanımına sahip olabilmesi için, hisselerinin en az %50 sinin yabancı ülkede yerleşik bir banka tarafından satın alınması ve yönetimde etkili olması gerekmektedir. Bu nedenle bankacılık sektöründeki yabancı oranının tespitinde, genellikle yabancı yatırımcı payı %50’den fazlasına sahip bankalar yabancı banka olarak sayılmaktadır. Türkiye’de yabancı banka faaliyetleri Osmanlı’nın son dönemlerinde başlamıştır. Bu dönemde özellikle dış borç finansörü olarak faaliyet gösteren yabancı bankalar Cumhuriyet’le birlikte faaliyetlerini dış ticaretin finansmanına yönlendirmiştir (Bumin, 2007). Osmanlı’nın döneminden, Cumhuriyet’in ilk yıllarına kadar, başta Osmanlı Bankası olmak üzere yabancı bankalar faaliyetlerine yoğun olarak devam etmiştir.

1980’li yıllara gelene kadar bankacılık sektöründe yabancı banka faaliyetleri, Türk ekonomisinin dışa kapalı yapısı, düşük ticaret hacmi ve yabancı banka girişlerine yönelik engelleyici uygulamalar nedeniyle sınırlı olmuştur. Türk

bankacılık sektöründe yabancı banka girişleri, bankacılığın artan önemi ve yabancı teşvikleriyle 1980'den sonra hızlanmıştır (Bumin, 2007). 1980 yılı bu açıdan önemli bir milat olmuştur. 24 Ocak 1980 tarihi itibarıyla Türkiye'de piyasa odaklı bir ekonomi modeli benimsemiştir. Bu modelle birlikte finansal sektörleri kapsayan bir dizi liberalizasyon programı başlatılmıştır. Sektörü daha rekabetçi ve güçlü kılmayı hedefleyen bu programda faizler serbest bırakılmış, sektöre giriş sınırlamaları gevşetilmiş, döviz kurları kontrolleri kaldırılmış ve bankacılık yeniden dizayn edilmiştir (Akgeyik & Yavuz, 2008). Bu süreç 1980'den itibaren Türkiye'nin içinde bulunduğu sosyal, siyasal ve kültürel konjonktür ile birlikte şekillenmiştir. Türkiye'de faaliyette bulunan bankalar içerisinde yabancı yatırımcıların payında son dönemlerde önemli artışlar olmuştur. Bu yönüyle yabancı yatırımcıların Türkiye'deki bankacılık faaliyetleri şirket kurma veya şube açma dışında, kurulmuş olan veya açılmış olan şubelerin satın alınması suretiyle de sürdürülebilmektedir (Başak, 2008). Yoğun olarak görüldüğü şekli, bankanın satın alınmasıdır.

Çizelge 1: Aralık 2017 itibarıyla Türkiye bankacılık sektörü sermaye yapısı

	Halka Arz Edilen	Halka Arz Edilmeyen	
	Özkaynaklar	Yerleşik Özkaynaklar	Yerleşik Olmayan Özkaynaklar
Sektör Toplamı	23,6	51,3	25,1
Mevduat Bankaları	25,4	47,3	27,2
Kamusal Bankalar	19,1	80,9	0,0
Özel Bankalar	31,7	54,8	13,5
Yabancı Bankalar	23,3	0,3	76,3
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4,8	92,0	3,2

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>. Erişim tarihi: 01.09.2018.

Çizelge 1'de 31 Aralık 2017 itibarıyla Türkiye'de faaliyet gösteren bankaların %51,3'nün yurtiçinde yerleşik kişilere, %25,1'nin ise yurtiçinde yerleşik olmayan, yani yabancılara ait olduğunu göstermektedir. Diğer yandan kamu sermayeli bankaların %19,1'i ve özel sermayeli bankaların %31,7'si halka açıktır. Yabancı sermayeli bankaların ise halka açık sermaye oranı %23,3'tür. 2017 yılında %50 hissesi yurtdışında yerleşiklere ait mevduat banka sayısı toplamı 21'dir. Bunlardan 16'sı Türkiye'de kurulmuş yabancı sermayeli bankalardır.

Çizelge 2: Türkiye’de faaliyet gösteren mevduat bankalarının ortaklık yapıları

Banka	%			Aktif Dağılımı (Milyon TL)			
	Yerleşik	Yerleşik olmayan	Halka arz	Aktif Büyüklüğü	Yerleşik	Yerleşik Olmayan	Halka Açık
Ziraat Bankası AŞ	100	0	0	434,275	434,275	-	-
Türkiye Halk Bankası AŞ	51.11	0	48.89	305,351	156,065	-	149,286
Vakıflar Bankası T.A.O.	74.78	0	25.22	270,572	202,333	-	68,238
Akbank T.AŞ	48.9	0	51.1	316,031	154,539	-	161,491
Anadolubank AŞ	100	0	0	15,111	15,111	-	-
Fibabanka AŞ	82.08	17.92	0	20,116	16,511	3,605	-
Şekerbank T.AŞ	46.44	19.37	34.19	31,346	14,557	6,072	10,717
Turkish Bank AŞ	65.71	34.29	0	1,568	1,030	537	-
*Türk Ekonomi Bankası AŞ	27.5	72.5	0	85,758	23,583	62,175	-
Türkiye İş Bankası AŞ	68.22	0	31.78	362,353	247,197	-	115,156
Yapı ve Kredi Bankası AŞ	40.95	40.95	18.1	297,810	121,953	121,953	53,904
Alternatifbank AŞ	0	100	0	19,334	-	19,334	-
Arap Türk Bankası AŞ	36.01	63.99	0	5,064	1,824	3,240	-
Bank Mellat	0	100	0	1,013	-	1,013	-
Burgan Bank AŞ	0	100	0	16,807	-	16,807	-
Citibank AŞ	0	100	0	8,481	-	8,481	-
Denizbank AŞ	0	99.85	0.15	121,048	-	120,866	182
Deutsche Bank AŞ	0	100	0	3,042	-	3,042	-
Habib Bank Limited	0	100	0	182	-	182	-
HSBC Bank AŞ	0	100	0	24,628	-	24,628	-
ICBC Turkey Bank AŞ	0	92.84	7.16	12,888	-	11,965	923
ING Bank AŞ	0	100	0	52,882	-	52,882	-

Intesa Sanpaolo S.p.A.	0	100	0	10,588	-	10,588	-
JPMorgan Chase Bank N.A.	0	100	0	512	-	512	-
MUFG Bank Turkey AŞ	0	100	0	9,731	-	9,731	-
Odea Bank AŞ	0	100	0	33,104	-	33,104	-
QNB Finansbank AŞ	0	99.88	0.12	125,857	-	125,706	151
Rabobank AŞ	0	100	0	1,418	-	1,418	-
Société Générale (SA)	0	100	0	478	-	478	-
Turkland Bank AŞ	0	100	0	4,875	-	4,875	-
**Türkiye Garanti Bankası AŞ	0	49.85	50.15	325,232	-	162,128	163,104
				2,917,455	48%	27.60%	24.79%

Kaynak: Bankaların bağımsız raporları ve TBB, Bankalarımız 2017 kitabından faydalanılarak oluşturulmuştur.

*Bankanın %55 ortağı TEB Holding AŞ'nin %50 si BNP Paribas-Fortis Yatırım Holding AŞ'nindir. Bu oran dahil edilerek yabancı yatırımcı payı bulunmuştur.

**Banka'nın %81,9 oranındaki hissesi Koç Finansal Hizmetlere (KFS) aittir. KFS, UniCredit ve Koç Grubunun eşit oranlı (%50-%50) bir ortaklığıdır. Bu oran dikkate alınarak yabancı yatırımcı payı bulunmuştur.

Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı bankaların Türk bankacılık sektörünün aktifler, mevduat ve krediler kalemlerinden aldığı paylar aşağıdaki çizelgede yer almaktadır. Buna göre Türk bankacılık sektöründeki yabancı sermayeli mevduat bankalarının sektörün toplam aktiflerinden aldığı pay %25,1 oranındadır. Yabancı sermayeli mevduat bankalarının sektörün toplam kredilerinden aldığı pay %24,4 olurken, sektörün toplam mevduatından ise %25,7 oranında pay almıştır. 2017 yılsonu itibarıyla toplam yabancı banka sayısı 21, şube sayısı ise 2809'dur. Yabancı bankaların sektörde istihdam ettiği personel sayısı 56.079 kişi ile sektördeki toplam çalışanların %28,9'u olmuştur.

BANKACILIK SEKTÖRÜNDE MALİ RASYOLAR

Bankaların mali performansı değerlendirilirken finansal durumu, kârlılığı ve verimliliği gibi sorulara cevap olarak rasyolar (oranlar) önemli ölçüde kullanılmaktadır. **Rasyo, finansal tablolarda yer alan iki kalem arasındaki ilişkinin basit aritmetik ifadesi olarak tanımlanmaktadır.** Mali tablolar üzerinde bulunan farklı kalemler ile çok sayıda rasyo hesaplanabilir. Ancak bankanın yükümlülüklerini yerine getirip getirmeme gücü, finansal yapısı, sermaye yeterliliği, büyüme hızı, kaynak yaratma gücü ve taşıdığı riskler ile ilgili konuları aydınlatacak rasyoların hesaplanması -az sayıda, ancak- daha anlamlı olmaktadır (Akgüç, 2012). Bankaların rasyo analizleri incelendiğinde yukarıda bahsedildiği gibi çok sayıda rasyo analiziyle karşılaşılmaktadır. Ancak analizlerin yorumlanması noktasında temel alınan rasyo sayısı daha sınırlı olmaktadır.

Rasyo analizi yaygın olarak kullanılmakla birlikte, bu analiz tekniğinin de diğer tekniklerde olduğu gibi eksi ve artıları bulunmaktadır (Akgüç, 2012). Bu nedenle rasyo analiz sonuçları değerlendirilirken, bu artı ve eksikleri göz önünde bulundurmaya gerekmektedir. Rasyoların hesaplanması bir pay ve bir paydadan oluşan rasyonun tek bir ifadeye indirgenmesi demektir. Bu nedenle rasyolar incelenirken payın ve paydanın değişimleri ve bu değişimlerin hızı incelenmelidir. Rasyo analizi farklı dönemleri karşılaştırarak doğrudan bankanın performansı ve performansının trendini ölçülemektedir. Rasyolar, ortaya çıkan sonucun nedenleri ve bu nedenlerin kaynaklarını açıklayamaz. Analistin, gelişmeleri nedenleri ile araştırarak ortaya koyması gerekir. Rasyolar, bir bankanın başarısızlığa ya da negatif yönde ilerleyen gelişmelere erken uyarı sinyali olarak yararlanılabilecek göstergelerdir. Rasyo analizi, ancak doğru olarak kaydedilen muhasebe kayıtları ile sağlıklı sonuçlar göstermektedir. Muhasebe kayıtları gerçeği yansıtmıyor, yanıltıcı ya da çarpıtılmış olarak tutulmuş ise rasyo analizinin sonuçları anlamlı olmayacaktır. Rasyo analizi ile bir bankanın mali performansını ölçmek tek başına yeterli olmadığından, gelişmeleri farklı yönlerini ortaya koyarak, makro ölçekte ve sektörel açılardan değerlendirmek doğru olacaktır. Rasyolar, konusuna göre belli başlıklar altında toplanabilir. Banka performansının ölçülmesinde kullanılan rasyolar vardır (Akgüç, 2012, s. 457). Bahsedilen bu rasyolar tüm ayrımlarda olduğu gibi öznedir. Nitekim Türkiye Bankalar Birliği rasyoları şu şekilde bölümlendirmiştir; **sermaye yeterliliği, bilanço yapısı, aktif kalitesi, likidite, kârlılık, faaliyet rasyoları, şube rasyoları ve gelir-gider yapısı** (Akgüç, 2012).

Çalışmada, sermaye yeterlilik rasyosu (standart sermaye rasyosu), **bilanço yapısını gösteren** YP aktifler / Toplam aktifler rasyosu, YP aktifler / YP pasifler ve Toplam mevduat / Toplam aktifler rasyoları; **aktif kalitesi rasyolarından** Finansal varlıklar(net) / Toplam aktifler rasyosu, Toplam kredi ve alacaklar / Toplam aktifler rasyosu ve Takip krediler(net) / Toplam krediler rasyoları; **likidite rasyolarından** Likit aktifler / Toplam aktifler ve Likit aktifler / Kısa vadeli yükümlülükler rasyoları; **kârlılık rasyolarından** aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı rasyoları; **gelir-gider rasyolarından** Toplam gelir / Toplam gider rasyosu ve son olarak **şube rasyoları** şube başına toplam aktif, toplam kredi, toplam mevduat, personel ve kâr rasyoları olmak üzere toplam 17 rasyo incelenmiştir.

Sermaye Yeterlilik Rasyosu

Bankacılık sektörü temel fonksiyonu gereğince, kişi ve kurumlara ihtiyaçları doğrultusunda finansal aracılık hizmetleri gerçekleştirmektedir. Bankalarda ürünlerin çeşitlenmesi ve teknolojinin hızla gelişmesi, sektörün yapısında değişikliklere sebep olduğu gibi risklerin de farklılaşmasına sebep olmaktadır. Bankaların başarısı, bu riskleri yönetebilmeleriyle doğru orantılıdır. Bu noktada banka sermaye yapılarının yeterli düzeyde olmaması, geçmişte olduğu gibi kriz dönemlerinde risklerini yönetememelerinin temel sebebi olarak görülmüştür (Hazar, Babuşçu, Tekindal & Köksal, 2018). Basel Komitesi tarafından 1980'li yıllardan itibaren sürdürülen çalışmalar, BASEL I uygulamaları ile başlamış, takip eden süreçte BASEL II ve küresel kriz akabinde BASEL III düzenlemeleri ile devam etmiştir. Her bir düzenlemede sermaye yeterliliğini doğru ölçmek amaçlanmış, sonuç olarak çalışmanın başında sadece kredi risk olarak algılanmakta iken, BASEL II ile operasyonel risklerin ölçümü de dikkate alınmaya başlanmış, BASEL III ile de çekirdek sermaye ön plana çıkartılarak sermaye yeterliliği rasyosuna destek olacak kavramlar ortaya çıkmıştır (Hazar, Babuşçu, Tekindal & Köksal, 2018).

BDDK, yasal yetkiye dayanarak yayımladığı yönetmeliğe göre³ standart sermaye yeterlilik rasyosu aşağıdaki şekilde formüle edilmektedir:

$$SYR = \text{Özkaynak} / \text{KRET} + \text{PRET} + \text{ORET}^4 > \%8$$

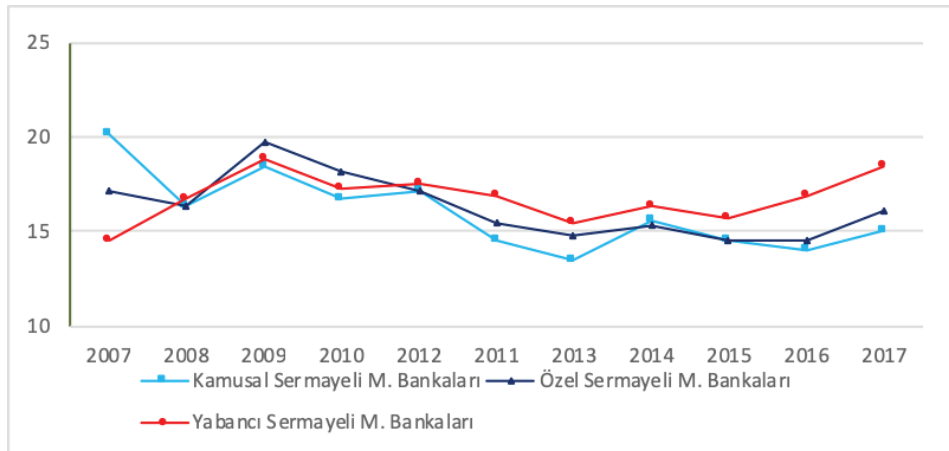
³ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun, "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik" 1 Kasım 2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır; yönetmelik 10 Ekim 2007 tarih ve 26663 sayılı ve 27 Mart 2008 tarih ve 268824 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan yönetmelikte değişiklik yapılmasına dair yönetmeliklerle değiştirilmiştir.

⁴ KRET: Kredi riskine esas tutar, PRET: Piyasa riskine esas tutar, ORET: Operasyonel riske esas tutar.

Çizelge 3: Türkiye bankacılık sektörü sermaye yeterlilik rasyosu (%) (2007-2017)

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Türkiye’de Bankacılık Sistemi	16,8	15,5	15,6	16,4	15,4	18,1	16,7	19,2	20,9	18,1	19,1
Mevduat Bankaları	16,4	15,1	15,0	15,7	14,6	17,2	15,5	17,7	19,3	16,5	17,4
Kamusal Sermayeli M. Bankaları	15,0	14,0	14,6	15,6	13,5	17,2	14,5	16,7	18,4	16,4	20,1
Özel Sermayeli M. Bankaları	16,1	14,5	14,6	15,3	14,8	17,1	15,5	18,2	19,7	16,4	17,2
Yabancı Sermayeli Bankalar	18,5	16,9	15,7	16,4	15,4	17,6	16,9	17,3	18,8	16,7	14,5

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>, Erişim tarihi: 01.09.2018.

Şekil 2: Türkiye bankacılık sektörü sermaye yeterlilik rasyosu

Çizelge 3'te Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik rasyoları yer almaktadır. Yıllar itibariyle sermaye yeterlilik rasyosunun yönetmelikte aranan %8 oranının üzerinde seyrettiği görülmektedir. Bu çizelgede yabancı sermayeli bankaların sermaye yeterlilik rasyosu, 2007-2017 yıllarını kapsayan on yıllık dönem incelendiğinde, 2011 yılından önce sektörün altında, 2011 yılından sonra ise mevduat bankaları içerisinde kamu ve özel sermayeli banka rasyolarının üzerinde seyrettiği görülmektedir. BDDK'nin özellikle 2005 yılından itibaren artan yabancı ilgisiyle el değiştiren bankaların sermayelerini güçlendirmeleri yönünde tavsiye ve telkinlerde bulunması, el değiştiren bankaların yeni ortaklarının sermaye takviyesi ile bu bankalarda yüksek özkaynak seviyelerine ulaşılmaktadır. Bunların katkıları ile sonuç, SYR'nin yükselmesi ve yabancı sermayeli mevduat bankalarının sektörün SYR' sine olumlu etkisi olmaktadır.

Likidite Rasyoları

Likidite rasyoları, bankaların kısa vadeli yükümlülüklerini yerine getirip getirememesi kabiliyetini ölçen önemli rasyolardır. Likidite rasyoları bankaların likit değerlerinin toplam aktif içerisindeki yerinin ölçülmesi, bankalar için en önemli kaynağı olan mevduatın toplam likit değerlere oranı, likit değerlerin kısa vadeli banka yükümlülüklerini karşılama rasyosu ve likidite yeterlilik rasyosu gibi göstergeleri hesaplamaktadır. Likit değerler tanım itibariyle çok hızlı bir şekilde elden çıkartılarak nakde dönülen değerleri ifade etmektedir. Likit değerler iki gruba ayrılmaktadır. Mevduatlar, Merkez Bankası, bankalar, diğer mali kuruluşlar ve para piyasalarından alacaklar birinci derece likit değerleri ifade etmektedir. İkinci derece likit değerler ise alım-satım amaçlı menkul değerlerle satılmaya hazır menkul değerlerden oluşmaktadır (Akgüç, 2012).

Likit aktifler TBB'ye göre şu şekilde alınmıştır:

Likit aktifler = Nakit değerler ve TCMB + Gerçeğe uygun değer farkı k/z yansıtılan fv⁵ (net) + Bankalar ve diğer mali kuruluşlar (2007'den sonra "bankalar" olarak değişmiştir) + Para piyasalarından alacaklar + Satılmaya hazır finansal varlıklar (net).

Çalışmada likidite rasyolarından, Likit aktifler / Toplam aktifler ve Likit aktifler / Kısa vadeli yükümlülükler rasyoları incelenmiştir.

⁵ Gerçeğe uygun değer farkı kar zarara yansıtılan finansal varlıklar.

Çizelge 4: Likit aktifler / Toplam aktifler rasyosu (%) (2007-2017)

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Türkiye’de Bankacılık Sistemi	24,3	25,1	26,3	27,6	28,5	31,3	30,9	32,8	33,0	26,6	37,1
Mevduat Bankaları	24,8	25,5	26,6	27,9	28,8	31,4	31,0	32,9	33,1	26,6	37,3
Kamusal Sermayeli M. Bankaları	23,9	24,7	26,3	28,3	30,2	30,3	27,8	30,2	29,7	22,3	44,6
Özel Sermayeli M. Bankaları	26,0	26,2	27,4	27,1	27,5	31,7	31,5	34,1	34,9	28,3	35,2
Yabancı Sermayeli Bankalar	24,2	25,5	25,8	29,7	30,5	32,3	35,6	33,9	33,4	28,5	29,8

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>. Erişim tarihi: 01.09.2018.

Çizelge 4 incelendiğinde 2007, 2015 ve 2017 hariç diğer yıllarda, yabancı sermayeli mevduat bankalarına ait likidite rasyolarının, Türk bankacılık sistemi rasyolarının üzerinde bir oranda gerçekleştiği görülmektedir. Dolayısıyla yabancı sermayeli bankalarının sisteme dahil olması ile sektörün likidite rasyosu, ilgili dönemler için artmaktadır denilebilir.

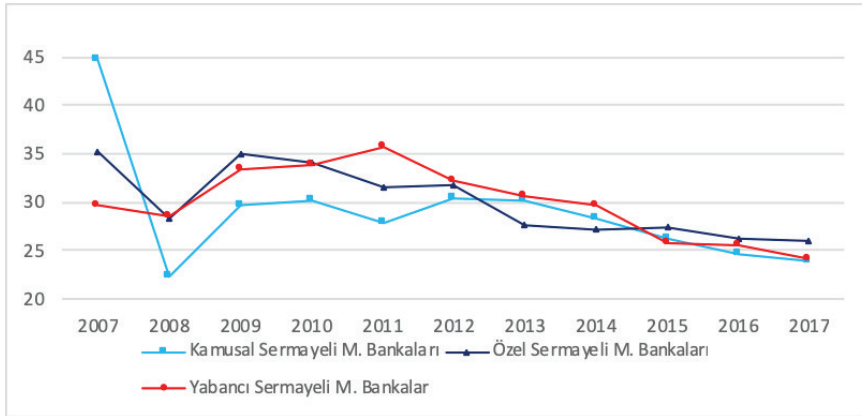
Çizelge 5: Likit aktifler / Kısa vadeli yükümlülükler rasyosu (%) (2007-2017)

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Türkiye’de Bankacılık Sistemi	44,8	47,4	50,6	52,9	54,1	56,6	53,4	54,7	54,3	44,5	62,4
Mevduat Bankaları	43,9	46,1	49,5	51,8	53,2	55,3	52,2	53,5	53,0	43,3	61,2
Kamusal Sermayeli M. Bankaları	40,5	42,0	45,9	48,8	51,8	50,4	41,3	45,1	44,8	35,5	73,0
Özel Sermayeli M. Bankaları	46,8	48,1	51,8	52,7	52,9	57,1	54,9	56,9	56,7	45,6	57,4
Yabancı Sermayeli M. Bankaları	44,2	48,2	50,4	54,3	56,5	59,2	71,4	61,7	59,1	50,8	50,5

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>. Erişim tarihi: 01.09.2018.

Likit aktifler / Kısa vadeli yükümlülükler rasyosu, bankaların kısa vadeli borçlarını karşılayacak likidite seviyesini göstermesi açısından önemli bir rasyodur. Rasyonun yüksek olması bankanın kısa vadeli yükümlülüklerini karşılamakta sıkıntı yaşamayacağı ve bu yükümlülüklerini hızlı bir şekilde yerine getirebileceğine işaret ederken; rasyonun çok düşük çıkması tersi bir durumu anlatmaktadır. Buna göre Çizelge 5 incelendiğinde on yıllık dönemin sekiz yılında yabancı sermayeli mevduat bankaları Likit aktifler / Kısa vadeli yükümlülükler rasyosu, kamu ve özel sermayeli mevduat bankalarının, dolayısıyla mevduat bankaları ortalamalarının ve son olarak Türk bankacılık sektör ortalamalarının üzerinde gerçekleşmiştir. Ortalamanın altına düştüğü 2007 yılında kamu sermayeli mevduat bankalarına ait ilgili rasyonun, diğer bankalara göre çok yüksek olduğu ve ortalamayı yükselttiği görülürken, yabancı sermayeli mevduat bankalarının ortalamanın altında kaldığı görülmektedir.

Yabancı sermayeli mevduat banka rasyonun düşük gerçekleştiği diğer bir yıl olan 2017’de ise kamu sermayeli bankaları likit aktiflerinin, kısa vadeli yükümlülüklerine oranı, on yıllık dönemin ikinci en düşük (en düşük rasyo %35,5 ile global kriz dönemi olan 2008 yılında gerçekleşmiştir) seviyesindedir. 2017 yılında yabancı sermayeli mevduat bankalarının Likit aktifler / Kısa vadeli yükümlülükler rasyosu ise %44,2 olarak gerçekleşmiştir. Yabancı sermayeli bankalar Likit aktifler / Kısa vadeli yükümlülükler rasyosu on yıllık dönem itibariyle genel olarak sektör ortalamasını yükselterek olumlu katkı sağlamıştır.

Şekil 3: Türkiye bankacılık sektörü likidite rasyo gelişimi

Aktif Kalitesini Gösteren Rasyolar

Banka varlıklarının, yani aktifteki alacak kalemlerinin yapısı ve kalitesi hakkında bilgi veren rasyolardır. Bu rasyolar ile finansal varlıkların, kredilerin ve duran varlıkların toplam aktif içindeki yeri, sorunlu kredilerin toplam kredi ve alacaklara oranı gibi önemli göstergelere erişilir. Çalışmada, aktif kalitesini gösteren rasyolardan, Toplam krediler ve alacaklar / Toplam aktifler rasyosu, Finansal varlıklar (net) / Toplam aktifler rasyosu ve Takipteki krediler (net) / Toplam krediler ve alacaklar rasyosu incelenmiştir.

Çizelge 6: Toplam krediler ve alacaklar / Toplam aktifler rasyosu (%) (2007-2017)

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Türkiye'de Bankacılık Sistemi	66,9	66,1	65,2	64,1	62,1	59,2	57,2	52,9	47,7	52,0	50,0
Mevduat Bankaları	66,1	65,5	64,7	63,5	61,5	58,9	56,9	52,6	47,3	51,5	49,6
Kamusal Sermayeli M. Bankaları	67,9	67,2	64,9	62,1	58,5	54,7	54,2	49,2	41,5	42,0	38,6
Özel Sermayeli M. Bankaları	65,1	65,5	65,2	64,6	63,3	60,1	57,9	52,7	47,6	54,1	52,1
Yabancı Sermayeli Bankalar	65,2	63,8	63,8	63,3	61,9	63,3	58,9	60,1	59,8	61,8	62,6

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>. Erişim tarihi: 01.09.2018.

Oranlara ilişkin genel ölçüler tartışılabilir olmakla birlikte, Kredi / Varlıklar toplam oranının %50'nin altına düşmemesi, %65'i de aşmamasının uygun olacağı söylenebilir. %50'nin altında bir oran, bankanın temel işlevi olan kredi kullandırmalarını yeterince yerine getiremediği; %65'in üzerinde bir oran ise likidite sorunu yaşama ihtimali olduğunu gösterebilir (Akgüç, 2012, s. 521). Nitekim günümüzde bankaların Krediler / Varlıklar oranı %65'in üzerinde seyretmekte ve bu durumun sağlıksız olduğunu gösteren direkt bir tespit bulunmamaktadır. Yabancı sermayeli bankaların 2007-2017 yıllarına ait aktif kalitesi oranlarından, kredi ve alacakların toplam aktiflere oranı %50-%65 aralığı referans alındığında Toplam krediler ve alacaklar / Toplam aktifler rasyosunun sağlıklı olduğu söylenebilir. Bu anlamda yabancı sermayeli mevduat bankaları ilgili rasyoları, sektör ortalamasına da pozitif etki etmektedir.

Çizelge 7: Finansal varlıklar (net) / Toplam aktifler rasyosu (%) (2007-2017)

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Türkiye’de Bankacılık Sistemi	14,5	15,2	16,0	17,3	18,8	22,7	26,1	32,1	35,2	29,4	31,3
Mevduat Bankaları	15,2	15,7	16,5	17,8	19,4	23,1	26,6	32,7	36,0	30,1	31,9
Kamusal Sermayeli M.Bankaları	15,2	16,2	17,6	20,5	23,5	28,4	33,3	38,5	44,3	42,5	44,9
Özel Sermayeli M. Bankaları	16,3	16,1	16,9	17,9	18,5	22,3	25,1	32,6	34,6	26,3	28,5
Yabancı Sermayeli Bankalar	13,4	14,5	14,6	11,9	14,0	14,8	18,1	20,4	21,6	18,7	18,9

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>. Erişim tarihi: 01.09.2018.

Finansal varlıkların toplam aktif içindeki payını gösteren bu rasyo ile bankanın gelir sağlamadaki istikrarı ve bankanın nakde dönebilme kabiliyeti analiz edilebilmektedir. Finansal varlıklar şu kalemlerden oluşmaktadır:

Finansal varlıklar (net) = Gerçeğe uygun değer farkı k/z’a yansıtılan finansal varlıklar (net) + Satılmaya hazır finansal varlıklar (net) + Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar (net) + Riskten korunma amaçlı türev finansal varlıklar (TBB, 2018).

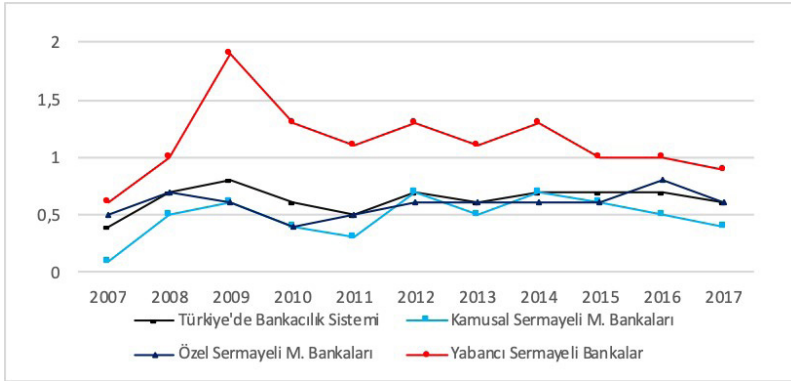
On yıllık dönem incelendiğinde, özellikle kamu sermayeli mevduat bankalarının Finansal varlıklar (net) / Toplam aktifler oranının %66 oranında gerilediği, özel sermayeli bankalara bakıldığında ise %43’e yakın bir gerileme olduğu görülmektedir. Diğer yandan yabancı sermayeli mevduat bankalarına ait rasyo seyri, sektörün altında gerçekleşmekle birlikte dramatik düşüşlerin olmadığı, sektör ortalamasına göre daha stabil davrandığı görülmektedir. Bu bağlamda yabancı sermayeli mevduat bankalarının Finansal varlıklar (net)/Toplam aktifler rasyosunun istikrarlı olduğu ve sektöre olumlu katkı sağladığı söylenebilir.

Çizelge 8: Takipteki krediler (net) / Toplam krediler ve alacaklar rasyosu (%) (2007-2017)

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Türkiye’de Bankacılık Sistemi	0,6	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,5	0,6	0,8	0,7	0,4
Mevduat Bankaları	0,6	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,5	0,6	0,9	0,7	0,4
Kamusal Sermayeli M. Bankaları	0,4	0,5	0,6	0,7	0,5	0,7	0,3	0,4	0,6	0,5	0,1
Özel Sermayeli M. Bankaları	0,6	0,8	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,4	0,6	0,7	0,5
Yabancı Sermayeli Bankalar	0,9	1,0	1,0	1,3	1,1	1,3	1,1	1,3	1,9	1,0	0,6

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>. Erişim tarihi: 01.09.2018.

Diğer önemli bir gösterge olan takipte bulunan kredilerin, toplam kredi ve alacaklara olan oranında, yabancı sermayeli bankaların takip oranlarının sektörün üzerinde seyrettiği görülmektedir. Türkiye bankacılık sektörüne giriş yapan yabancı sermayeli mevduat bankaları, sektörden pay alabilmek amacıyla, görece riskli sektör ve kurumları kredilendirmiş, bunun sonucu olarak büyümekte olan ülke kırılganlığına, global krizler de eklendiğinde, bankalar açısından sonuç sorunlu krediler olmuştur. Dolayısıyla 2008 yılında yaşanan global krizin etkilerinin hissedildiği 2009 yılından itibaren, yabancı sermayeli mevduat bankalarının zaman zaman sektör ortalamasının iki katına kadar çıkan sorunlu kredi rasyosuna sahip olduğu görülmektedir. Diğer mevduat banka gruplarında, 2007-2017 yılları içerisinde takipteki kredilerinin toplam kredilere oranı ise ekonomik olumsuzluklardan etkilenmekle birlikte daha istikrarlı olmuştur. Sonuç itibarıyla yabancı sermayeli mevduat bankalarının takipte bulunan kredilerin toplam kredi ve alacaklara olan oranında sektöre etkisi negatif olmaktadır.

Şekil 4: Takipteki krediler (net) / Toplam krediler ve alacaklar rasyosu gelişimi

Bilanço Yapısı Rasyoları

Bilanço yapısını gösteren rasyolar, bankaların aktif ve pasifleri oluşturan kalemlerin yapısı hakkında bilgi veren rasyolardır. Bu rasyolardan, Toplam mevduatlar / Toplam aktifler rasyosu, bankanın kaynaklarından olan mevduatlarının, aktiflerinin ne kadarlık kısmını karşıladığını gösteren rasyodur.

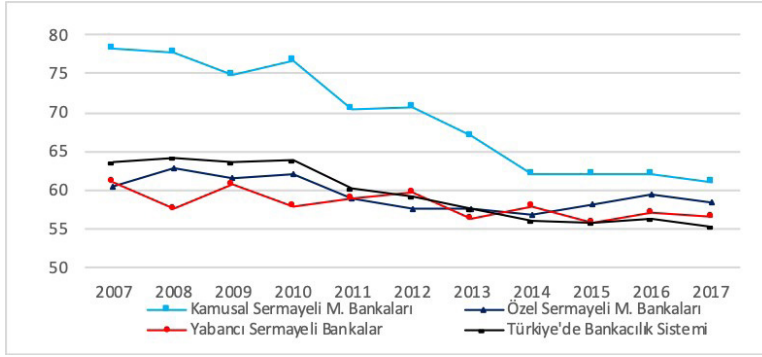
Çizelge 9: Toplam mevduat / Toplam aktifler rasyosu (%) (2007-2017)

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Türkiye'de Bankacılık Sistemi	55.4	56.4	55.9	56.0	57.7	59.3	60.2	63.9	63.5	64.2	63.6
Mevduat Bankaları	58.7	59.6	58.7	58.6	60.3	61.8	62.5	66.0	65.7	66.4	65.8
Kamusal Sermayeli M. Bankaları	60.9	62.0	62.1	62.1	67.1	70.8	70.5	76.6	74.9	77.6	78.2
Özel Sermayeli M. Bankaları	58.3	59.5	58.1	56.9	57.6	57.6	59.0	62.0	61.6	62.8	60.5
Yabancı Sermayeli Bankalar	56.6	57.2	55.9	58.0	56.2	59.6	58.9	57.8	60.8	57.5	61.0

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>. Erişim tarihi: 01.09.2018.

Bu rasyo gelişimi incelendiğinde yabancı sermayeli mevduat banka rasyosunun 2011 yılına kadar sektörün altında seyrettiği görülmektedir. 2012 yılında sektörün üzerinde, 2013 yılında sektörün altına gerçekleşen rasyoda düşüş yine Alternatifbank AŞ'den kaynaklı olup buna ek olarak A&T Bank AŞ ve Citibank AŞ'de de düşüşler söz konusudur. 2014 yılı itibariyle rasyoda sektörün üzerinde bir seyir gözlenmektedir.

Şekil 5: Toplam mevduat / Toplam aktifler rasyosu gelişimi

Çizelge 10'da bankalar yabancı para varlıklarının, toplam varlıkları içindeki payı gösterilmektedir. Buna göre Türkiye'de bankacılık sistemindeki aktiflerin %39'u yabancı para kaynaklardan oluşmaktadır. Bu rasyo tek başına bankanın yabancı para pozisyonu hakkında yeterli bilgi vermeyecektir. Bu nedenle bankanın topladığı yabancı para mevduat ve temin edilen kaynakların (yurtiçi ve/veya yurtdışı), yine bankanın yabancı para borçları içindeki payı, başka bir ifadeyle banka yabancı para varlığının, yabancı para borcunu karşılama oranı önemli bir gösterge olmaktadır. Bu rasyonun yüksek olması, banka için negatif bir durumu işaret etmektedir. Rasyonun düşük çıkması ise banka lehine, yani pozitif bir durum olmaktadır. Yabancı sermayeli mevduat bankalarının Yabancı para aktifler / Toplam aktifler rasyosu incelenen on yıllık süreçte Türk bankacılık sektörünün altında seyretmektedir. Bu nedenle etkisi olumlu olmaktadır.

Çizelge 10: Türkiye bankacılık sektörü YP aktifler / Toplam aktifler rasyosu (%) (2007-2017)

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Türkiye’de Bankacılık Sistemi	39,0	40,5	38,8	35,2	34,7	30,7	30,7	26,1	27,2	31,0	28,8
Mevduat Bankaları	37,3	39,1	37,9	34,5	34,1	30,2	30,5	26,0	27,1	31,1	29,0
Kamusal Sermayeli M. Bankaları	34,3	36,5	34,9	31,7	31,6	26,8	24,7	20,2	21,4	23,4	19,8
Özel Sermayeli M. Bankaları	38,9	40,8	39,7	37,7	37,4	34,1	35,6	31,3	32,3	37,4	35,4
Yabancı Sermayeli Bankalar	38,9	39,7	38,6	29,1	28,0	22,4	23,0	19,1	20,5	23,9	24,7

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>. Erişim tarihi: 01.09.2018.

Bankaların yabancı para aktiflerinin yabancı para pasiflerine bölünmesi ile ortaya çıkan rasyoların yer aldığı çizelge aşağıdaki gibidir. Yabancı sermayeli mevduat bankalarına ait rasyoların, sektör ortalamasının altında gerçekleşmesinin nedeni, yabancı sermayeli olması avantajı ile yabancı para kaynak bulmaya, mevduat toplamaya, borçlanmaya ve sermaye artırımına, kamu ve özel sermayeli mevduat bankalarına göre daha fazla imkânı olmasıdır. Sonuç olarak yabancı sermayeli mevduat bankalarının YP aktifler / YP pasifler rasyosu, sektörün rasyolarını aşağı çekerek olumlu etki etmektedir.

Çizelge 11: Türkiye bankacılık sektörü YP aktifler / YP pasifler rasyosu (%) (2007-2017)

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Türkiye’de Bankacılık Sistemi	83,1	88,6	85,7	84,0	84,3	86,9	85,5	85,5	85,8	88,8	86,5
Mevduat Bankaları	82,2	88,2	85,3	83,7	84,0	86,9	85,5	85,3	85,7	89,1	86,7
Kamusal Sermayeli M. Bankaları	94,0	101,3	96,3	94,6	94,5	95,1	97,9	94,1	96,0	95,9	92,4
Özel Sermayeli M. Bankaları	78,5	86,2	84,3	84,5	84,7	89,0	87,2	91,5	90,6	96,9	92,1
Yabancı Sermayeli Bankalar	76,4	79,5	77,6	65,1	65,6	63,5	60,6	52,6	53,9	56,3	62,5

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>. Erişim tarihi: 01.09.2018.

Kârlılığın Değerlendirilmesine İlişkin Kârlılık Rasyoları

Bankaların faaliyetlerini sağlıklı ve istikrarlı bir biçimde sürdürebilmelerine esas teşkil -diğer kurumlarda da olduğu gibi- işletmenin kâr elde etmesidir. Bu nedenle kârlılık rasyoları önemli birer göstergedir. Zira bu rasyolar, banka sermayedarları tarafından faaliyetlerinin ve yatırdıkları sermayenin getirisinin ölçülmesinde dikkate alınmaktadır. Kârlılık rasyoları incelemesinde iki rasyo dikkate alınmıştır: “Aktif kârlılık rasyosu” ve “Özkaynak kârlılık rasyosu”. Kârlılık rasyoları incelendiğinde 2012 yılından 2015 yılına kadar ciddi bir azalış görülmektedir. Bu azalış temelde yabancı sermayeli mevduat bankalarının aktif kalitesinin bozulmasından kaynaklanmaktadır (BDDK, 2018). 2015 yılından itibaren ise yabancı sermayeli mevduat bankalarının aktif ve özkaynak kâr rasyolarının iyileştiği görülmektedir. Aktif kârlılık rasyosu -isminden de anlaşıldığı üzere- bankanın aktiflerini verimli kullanıp kullanmadığını gösteren rasyodur. Net kâr / Toplam aktifler formülü ile hesaplanmaktadır. Faiz gelirlerinin yüksek olduğu ülkemizde bu rasyo %1’in üzerinde gerçekleşmektedir. İlgili rasyoların son yıllarda zaman zaman özel sermayeli mevduat bankalarının rasyolarının üzerine çıkmış olsa da, incelenen dönemlerde genelde sektör kâr rasyolarının altında seyretmiş.

Çizelge 12: Türkiye bankacılık sektörü aktif karlılığı (ROA) rasyosu (%) (2007-2017)

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Türkiye’de Bankacılık Sistemi	1,7	1,5	1,2	1,4	1,6	1,8	1,8	2,4	2,6	2,0	2,7
Mevduat Bankaları	1,6	1,5	1,2	1,4	1,6	1,8	1,8	2,4	2,5	1,9	2,7
Kamusal Sermayeli M. Bankaları	1,7	1,6	1,5	1,5	1,8	1,9	1,7	2,5	2,8	2,1	2,9
Özel Sermayeli M. Bankaları	1,6	1,5	1,0	1,4	1,7	1,9	1,9	2,6	2,5	2,0	2,6
Yabancı Sermayeli Bankalar	1,7	1,4	1,2	0,8	0,7	1,5	1,6	1,6	1,9	1,5	2,4

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>. Erişim tarihi: 01.09.2018.

Diğer kârlılıkla ilgili önemli rasyo, elde edilen kârın özkaynaklara oranının hesaplandığı özkaynak kârlılığı rasyosudur. Bu rasyo ile yatırılan sermayenin verimli ve etkili kullanımının sağlanıp sağlanmadığı ve kârlılığın hangi yönde hareket ettiği anlaşılmaktadır. Rasyodaki artış bankanın kârının arttığını, düşüş ise azaldığını göstermektedir. Bu rasyo incelendiğinde sektör ortalamalarının, yabancı sermayeli mevduat bankalarından olumsuz etkilendiği görülmektedir.

Çizelge 13: Türkiye bankacılık sektörü özkaynak kârlılığı (ROE) rasyosu (%)

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Türkiye'de Bankacılık Sistemi	14,9	13,5	10,8	12,0	13,1	14,4	14,2	18,1	20,6	16,4	21,8
Mevduat Bankaları	15,3	14,0	11,1	12,5	13,9	15,4	15,3	19,7	22,3	17,4	23,4
Kamusal Sermayeli M. Bankaları	17,6	16,1	14,7	15,3	17,7	18,5	17,7	26,0	31,3	22,9	28,5
Özel Sermayeli M. Bankaları	14,0	13,5	9,0	12,4	14,2	14,9	15,0	19,4	21,0	16,9	22,5
Yabancı Sermayeli Bankalar	14,7	12,3	11,0	8,0	6,3	12,0	12,4	11,4	14,3	11,4	18,6

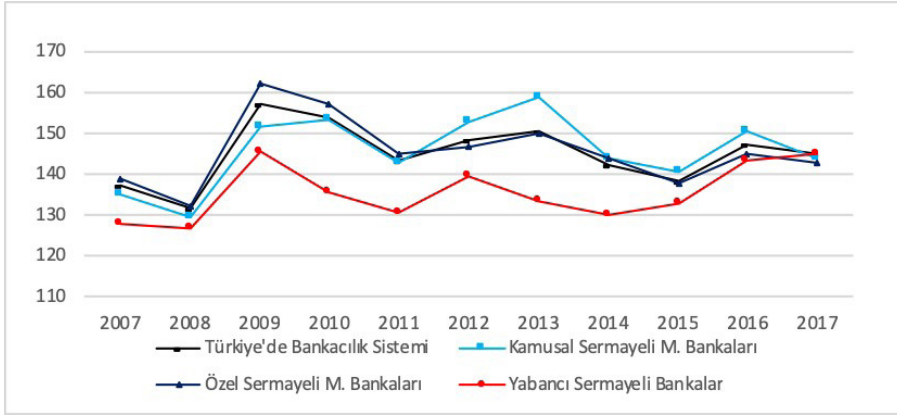
Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>. Erişim tarihi: 01.09.2018.

Çizelge 14: Toplam gelirler / Toplam giderler (Cost to-Income Ratio) rasyosu (%) (2007-2017)

	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Türkiye'de Bankacılık Sistemi	144,7	146,8	138,1	142,2	150,2	147,9	142,9	153,4	157,2	131,6	137,2
Mevduat Bankaları	143,5	145,9	137,1	141,1	149,2	147,0	141,9	152,3	155,9	130,3	135,9
Kamusal Sermayeli M. Bankaları	143,6	150,1	140,4	143,9	158,5	152,7	142,4	153,3	151,7	129,1	135,0
Özel Sermayeli M. Bankaları	142,6	144,6	137,8	143,5	149,9	146,3	145,0	157,2	161,9	132,1	138,8
Yabancı Sermayeli Bankalar	144,6	143,0	132,8	130,1	132,9	139,2	130,6	135,4	145,2	126,3	127,5

Kaynak: <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>. Erişim tarihi: 01.09.2018.

Toplam gelirler / Toplam giderler rasyolarına bakıldığında da kâr rasyoları ile benzer bir tabloyla karşılaşılmaktadır. Buna göre yabancı sermayeli bankaların Toplam gelirleri / Toplam giderler rasyosu 2007-2016 yıllarını kapsayan dokuz yıllık dönemde, sektörün altında seyretmiştir. 2017 yılında ilgili rasyo yabancı sermayeli mevduat bankaları lehine iyileşme göstermiştir.

Şekil 6: Türkiye Bankacılık Sektörü Toplam gelirler / Toplam giderler

Şube Rasyoları

Şube rasyoları, her bir şube ve personel başına düşen hacim ve kâr rakamlarının incelenmesiyle bulunmaktadır. Şube rasyoları bankaların şube başına düşen aktif büyüklük, mevduat, kredi ve nihayetinde kâr oranlarını gösteren rasyolardır. Buna göre 2007-2017 yıllarında sektör, mevduat bankaları ve nihayetinde yabancı sermayeli mevduat bankalarının ilgili şube rasyoları incelendiğinde şu bulgulara ulaşılmıştır: Şube başına düşen aktif (varlık) toplamı ve şube başına düşen toplam mevduat tutarları incelendiğinde, yabancı sermayeli mevduat bankalarının 2007 yılında 48 milyon TL olan şube başına düşen toplam varlık tutarı, 2017 yılında 277 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Diğer yandan 2007 yılında 30 milyon TL olan toplam mevduat tutarı, 2017 yılında 157 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bu gerçekleştirmeler ışığında yabancı sermayeli mevduat bankaları, her iki kalemde de yıllar itibariyle hacimlerini artırmış, 2015 yılından itibaren toplam aktif tutarları bazında kamu bankalarını geçmiş ve 2017 yılında (2017 kamu bankaları şube başına düşen toplam aktif tutarı 275 milyon TL'dir) 278 milyon TL olan mevduat banka ortalamasına yaklaşmıştır. Şube başına düşen mevduat kalemine bakıldığında, 2016 yılından itibaren kamu bankalarını yakaladığı, 2017 yılında 163 milyon TL olan mevduat banka ortalamasına yaklaştığı görülmektedir.

Bu bankalar, şube başına kredi ve alacaklar kalemi de incelenen 10 yıllık süreçte, 30 milyon TL'den 180 milyon TL'ye çıkararak, en çok artışı da 2015 yılından itibaren göstererek sektör ortalamasına (2017 yılı mevduat bankaları sektör ortalaması 184 milyon TL) yaklaşmaktadır. Ancak her üç gösterge de dönem dönem benzeri ya da üstünde gerçekleşen tutarlar olsa dahi yabancı sermayeli mevduat bankalarının ilgili göstergeleri, genel itibarıyla bakıldığında gerek mevduat bankalarının ortalaması gerekse kamu ve özel sektör mevduat bankaları ortalamalarının altında gerçekleşmiştir. 2017 yılında şube başına düşen personel kişi sayısı, yabancı sermayeli mevduat bankalarında 20 olarak gerçekleşmiştir. Bu bakımdan yabancı sermayeli mevduat bankalarının şube başına daha fazla personel istihdam ettiği (2017 yılı kamu sermayeli mevduat bankaları personel kişi sayısı 16, özel sermayeli mevduat bankaları personel kişi sayısı 18'dir) görülmektedir. Şube başına düşen net kâr rakamları, 2015 itibarıyla sektörle aynı oranda (yabancı sermayeli mevduat bankaları şube başına düşen kâr, 2015 yılı 2 milyon TL, 2016 yılı 3 milyon TL ve 2017 yılı 4 milyon TL'dir) gerçekleşmiştir. 2015 yılından önce ilgili rakamlar genel olarak sektör ortalamasının altında gerçekleşmiştir.

SONUÇ

Bankaların mali rasyoları birçok açıdan bankanın, dolayısıyla sektörün içinde bulunduğu durum ile ilgili bilgiler vermesi açısından önemli göstergelerdir. Türkiye'de bankacılık sektöründe yabancı banka yatırımlarının sektörün mali rasyolarına etkisini anlamak amacıyla mevduat bankalarının, 2007-2017 dönemlerini kapsayacak şekilde analizi yapılmıştır. Sektörün özkaynak yeterliliği, likiditesi, aktif kalitesi, bilanço yapısı, gelir-gider rasyosu, kârlılık ve şube verimlilik rasyoları tespit edilmiş; yıllar itibarıyla diğer sektör grupları olan kamu sermayeli ve yerli özel sermayeli mevduat bankalar ile yabancı sermayeli mevduat banka rasyoları karşılaştırılarak veri elde edilmeye çalışılmıştır. Buna göre BDDK'nin sermayelerini güçlendirmeleri yönünde tavsiye ve telkinleri ile birlikte güçlenen yabancı banka sermayeleri, bu bankalarda sermaye yeterliliği rasyosunu yükseltmektedir. Bunun sonucunda yabancı sermayeli bankaların sektörün SYR'na etkisi olumlu olmuştur.

Likidite rasyolarından Likit aktifler / Toplam aktifler rasyosu incelendiğinde, Türk bankacılık sistemi rasyolarının üzerinde bir oranda gerçekleştiği görülmektedir. Aktif kalitesini gösteren rasyolardan Toplam krediler ve alacaklar / Toplam aktifler rasyosuna yabancı sermayeli mevduat bankalarının katkısı -%50-%65 aralığı referans alındığında- rasyonun sağlıklı olduğu ve bu anlamda sektör ortalamasına da pozitif etki ettiği söylenebilir. Finansal varlıklar (net) / Toplam aktifler oranının yabancı sermayeli mevduat bankalarına ait rasyo seyri

sektörün altında gerçekleşmekle birlikte, dramatik düşüşlerin olmadığı, sektör ortalamasına göre daha istikrarlı davrandığı görünmektedir. Aktif kalitesine ilişkin son rasyo Takipteki krediler (net) / Toplam kredi ve alacaklar rasyosu olup, yabancı sermayeli mevduat bankalarının takipte bulunan kredilerin toplam kredi ve alacaklara olan oranında etkisi negatif olmaktadır. Bilanço yapısına dair rasyolara gelindiğinde incelenen üç rasyodan ilk ikisi YP aktif / Toplam aktif ve YP aktifler / YP pasif rasyosu olup, yabancı sermayeli mevduat bankalarına ait rasyoların, sektör ortalamasının altında gerçekleşmesinin nedeni, yabancı sermayeli olması avantajı ile yabancı para kaynak bulmaya, mevduat toplamaya, borçlanmaya ve sermaye artırımına, kamu ve özel sermayeli mevduat bankalarına göre daha fazla imkânı olmasıdır. Kârlılık rasyoları incelemesinde iki rasyo dikkate alınmıştır: Aktif kârlılık rasyosu ve özkaynak kârlılık rasyosu. Aktif kârlılığı rasyosu, son yıllarda zaman zaman özel sermayeli mevduat bankalarının rasyolarının üzerine çıkmış olsa da, incelenen dönemlerde genelde sektör kâr rasyolarının altında seyretmiştir. Özkaynak kârlılığı rasyosu içinde sektör ortalamalarının, yabancı sermayeli mevduat bankalarından olumsuz etkilendiği görülmektedir. Şube rasyoları incelendiğinde, şube başına düşen aktif ve mevduat toplamaları ile şube başına düşen kredi ve alacaklar kalemlerine ait rasyolar sektör ortalamalarının altında gerçekleşmiştir. Şube başına daha fazla personel istihdam edilmesi de makro açıdan pozitif bir gelişmedir. Son olarak 2015 yılı itibariyle şube başına düşen net kâr rakamları sektörle aynı oranda gerçekleşmiştir. Gelir gider rasyolarına bakıldığında, yabancı sermayeli bankaların toplam gelirlerinin giderlere oranı sektörün altında seyretmiştir. İlgili rasyonun yüksek oranda gerçekleşmesi, bankanın gelirlerinin arttığına ya da giderlerinin düştüğüne işaret etmekte olduğundan, düşük gerçekleşen yabancı sermayeli mevduat banka rasyolarının sektöre etkisi olumsuz olmaktadır.

Sonuç olarak 2007-2017 yıllarını kapsayan on yıllık süreçte, finansal performans ölçümünde temel aldığımız 7 finansal rasyo grubundan 17 rasyo incelenmiştir. Buna göre yabancı sermayeli mevduat bankalarının sektörün mali rasyolarına etkisi 9 rasyoda olumlu, 8 rasyoda ise göre olumsuz olarak tespit edilmiştir. Standart sermaye yeterlilik, Likit aktifler / Toplam aktifler, Likit aktifler / Kısa vadeli yükümlülükler, Toplam kredi ve alacaklar / Toplam aktif, Finansal varlıklar (net) / Toplam aktif, Toplam mevduat / Toplam aktif, YP aktif / Toplam aktif, YP aktif / YP pasif ve şube başına düşen personel kişi sayısı rasyoları olumlu olurken, Takip krediler (net) / Toplam kredi ve alacaklar, aktif kârlılık, sermaye kârlılık, Toplam gelirler / Toplam giderler, şube başına düşen toplam aktif, toplam mevduat ve toplam kredi alacaklar ve şube başına düşen net kâr rasyoları olumsuz olarak tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Akgeyik, T., Yavuz, A., *Türk Bankacılık Sektöründe Yabancılaşma. İstanbul Ticaret <Odası Yayınları, İstanbul, 2008..*

Akgüç, Ö., *Banka Finansal Tablolarının Analizi, Arayış Basım ve Yayıncılık, İstanbul, 2012.*

Akgüç, Ö., Ataöv, T., Çeçen, A., Çotuksöken, B., Kili, S., Ozankaya, Ö., & Önder, İ., *Cumhuriyet ve Küreselleşme, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.*

Aktan, C. C., Şen, H., *Globalleşme ve Türkiye, Mercek Dergisi (21), 104-112, 2001.*

Aktan, C. C., Vural, İ. Y., *Globalleşme Fırsat mı Tehdit mi?, Zaman Kitap, İzmir, 2004..*

Bankacılık Kanunu, (Rapor) www.mevzuat.gov.tr:

http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5411.pdf adresinden alındı. Erişim tarihi: 01.08.2018.

Başak, L., *Türkiye’de Yabancı Bankaların Vergilendirilmesi. İstanbul, 2008.*

Bankalar Birliği. www.tbb.org.tr adresinden alındı.

Başoğlu, U., Ölmezoğulları, N., Parasız, İ., *Dünya Ekonomisi Küreselleşme, Finansal Kurumlar ve Küresel Makro Ekonomi, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa, 1999.*

BDDK. *Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü Raporu. Aralık 2013. www.bddk.org.tr: adresinden alındı. Erişim tarihi:30.11.2018.*

Bumin, M., *Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Bankalar, Turhan Ktapevi Yayınları, Ankara, 2007.*

Çepeloğlu, M. C., *Bankacılık Sektöründeki Birleşmelerin Bankaların Bilanço Yapılarına Risk Yönetimi Bakımından Etkisi:2002-2012 Dönemi Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, İstanbul, 2015.*

Eyüpgiller, S., *Banka İşletmeciliği Bilgisi, Söz Kesen Matbaacılık, Ankara.*

Günel, H., *Bankacılık Sektörü. Eylül 2018 tarihinde www.yenimakale.com: http://www.yenimakale.com/bankacilik-sektoru.html adresinden alındı. Erişim tarihi:2008.09.12.*

Hazar, A., Babuşçu, Ş., Tekindal, M. A., Köksal, M., *Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği Rasyosunu Belirleyen Risklerin Analizi, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 135-150, 2018..*

Kaya, F., Banka Türleri, F. K. (Ed.), içinde, Bankacılık Giriş ve İlkeleri, 71-87, Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ, İstanbul, 2017.

Parasız, İ., Türkiye ve Dünya'da Bankacılık, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2011.

Tarlan, S., Tarihte Bankacılık, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1986.

TBB, Banka ve Sektör Bilgileri, İstatistiki Raporlar, Eylül 2018 tarihinde www.tbb.org.tr: adresinden alındı. Erişim tarihi:01.09.2018.

YASED, Uluslararası Doğrudan Yatırımlar, 2017 Yıl Sonu Değerlendirme Raporu.

Yeldan, E., Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012.

İnternet Kaynakları

URL1><http://www.mevzuat.gov.tr/AramaSonuc.aspx?searchText=Bankac%4%b1l%4%b1k%20Kanunu>. Erişim tarihi: 01.08.2018.

URL2><https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/810/261.pdf>. Erişim tarihi: 01.09.2018.

URL3>https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/veri_0014_19.pdf. Erişim tarihi:30.11.2018.

URL4><http://www.yenimakale.com/bankacilik-sektoru.html>. Erişim tarihi: 01.09.2018.

URL5><https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>. Erişim tarihi: 01.09.2018.